

De latente misogynie in karaktermoord

Laura Nys

is redacteur bij Historica. Ze verricht onderzoek naar de geschiedenis van emoties en jongeren in opsluiting in de negentiende en twintigste eeuw.

Martijn Icks is docent Oude Geschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam. Hij promoveerde met een proefschrift over de Romeinse keizer Elagabalus en diens postume reputatie. Icks bestudeert onder meer de representatie en perceptie van de keizerlijke macht, Romeinse kunst, rituelen en gender. Als medeoprichter van het interdisciplinaire onderzoekscentrum CARP (Character Assassination and Reputation Politics) heeft hij veel expertise opgebouwd in de studie van karaktermoord. Hij is mede-redacteur van het *Routledge Handbook of Character Assassination and Reputation Management* (2020) en *The Public Lives of Ancient Women (500 BCE-650 CE)* (2023).

Je proefschrift behandelt de reputatie van de Romeinse keizer Elagabalus en de verhalen die na zijn dood over hem de ronde deden. Waarom besloot je om hierover onderzoek te doen?

Dat gebeurde toevallig. Op het moment waarop ik mijn scriptie wilde gaan schrijven, was er net een werkje in het Nederlands vertaald door Vincent Hunink: de *Vita Heliogabali*, een biografie over Elagabalus uit de vierde eeuw. Dat kreeg ik als Sinterklaascadeautje. Ik werd meteen aangesproken door al die bizarre decadente verhalen en begon me af te vragen wat voor soort figuur Elagabalus was. Waarom werden er dit soort verhalen over hem verteld? En wat was er écht gebeurd tijdens zijn regeerperiode? Kunnen we dat nog achterhalen? De scriptie diende als opstapje naar mijn proefschrift, waar ik ook het *Nachleben* van Elagabalus heb bestudeerd: niet alleen wat er in de oudheid speelde, maar ook hoe zijn reputatie nadien doorleefde in de kunsten, in opera's, de wetenschap en op andere terreinen. Ik bestudeerde hoe die reputatie zich door de eeuwen heen ontwikkeld heeft.

Martijn Icks

Jouw originele onderzoeksvraag naar wat er dan 'echt' gebeurde tijdens de regeerperiode van Elagabalus, valt die nog te achterhalen?

Tot op zekere hoogte. Je kan zien dat er wel degelijk controversiële beslissingen zijn genomen, met name op religieus vlak. Door de lokale Syrische god 'Elagabal' te introduceren als de nieuwe Romeinse oppergod, representeerde de keizer zichzelf als de hogepriester. Daar komt zijn bijnaam vandaan: Elagabalus of Heliogabalus. Ook in niet-literaire bronnen zoals munten kan je zien dat hij op zijn minst onconventioneel was, hij veel taboes doorbrak en traditioneel ingestelde Romeinen tegen zich kreeg. Daar komen nog andere factoren bij: het feit dat hij nooit oorlogen voerde en dus geen militaire reputatie had, of het feit dat hij uit Syrië kwam. Er zijn meer keizers geweest die uit andere rijkdelen kwamen zonder dat hun afkomst een probleem was. Maar Elagabalus deed een aantal dingen die gezien werden als on-Romeins en hij benadrukte bovendien zijn Syrische karakter, waardoor hij gemakkelijk gestereotypeerd kon worden als 'oosters'. Daardoor kreeg hij de clichés opgeplakt die bij Romeinen toch al speelden over het oosten: verwijfd, decadent, liederlijk, slap. Het bestuderen van hoe Elagabalus aan die negatieve reputatie is gekomen en hoe de reputatie zich verder heeft ontwikkeld, zette mij op het spoor van karaktermoord.

Wat is het verschil tussen karaktermoord en smaad of laster?

Karaktermoord is het moedwillig beschadigen of vernietigen van de reputatie van een individu. De intentie, het moedwillige, is hierin belangrijk. Het feit dat het gaat om het *bewust* beschadigen van iemands reputatie, geeft ook aan dat er een beoogd publiek moet zijn. Als ik jou in de kroeg beledig, is dat geen karaktermoord. Als ik in een zaal met duizend mensen allerlei aantijgingen doe, dan wordt het een ander verhaal want dan kan je reputatie beschadigd worden. Dat

De Britse cartoonist James Gillray ridiculiseerde Napoleon en droeg bij tot diens reputatie als een klein mannetje. 'The surrender of Ulm - or - Buonapartè & Genl Mack, coming to a right understanding', door James Gillray, 6 november 1805. Bron: NPG D12851, National Portrait Gallery Londen.

valt onder karaktermoord. Smaad en laster daarentegen zijn juridische begrippen waarbij de implicatie is dat de aantijgingen onwaar zijn.

Onderzoekers hebben geen monopolie op de term 'karaktermoord'. Onze invulling overlapt niet honderd procent met hoe 'karaktermoord' in de volksmond gebruikt wordt. In de media wordt de term meestal op een veroordelende manier gebruikt. Iemand roept: 'Er is karaktermoord op mij gepleegd', waarbij diegene insinueert dat de aantijgingen onterecht of onwaar zijn. Daarin zit het belangrijkste verschil met onze definitie: wij benaderen elke poging om iemand moedwillig te beschadigen als karaktermoord, ook voor aantijgingen die waar zijn.

In de jaren tachtig was er bijvoorbeeld ophef rond Gary Hart, een Democratische presidentskandidaat in de Verenigde Staten. Als reactie op geruchten dat hij een buitenechtelijke affaire had, daagde hij de pers uit om bewijs te vinden. Hij ontkende de geruchten en zei dat hij niets te verbergen had. De pers vond echter bewijs van zijn affaire en publiceerde de foto's. Volgens onze definitie is ook dit karaktermoord. Dat de aantijgingen waar zijn, doet niets af aan het feit dat het een moedwillige poging was om Harts reputatie te beschadigen.

Je kan iemands reputatie ook per ongeluk beschadigen. Toen Obama iets lelijks zei over Netanyahu en daarbij vergat dat zijn microfoon aanstond, was het niet zijn bedoeling om Netanyahu's reputatie te beschadigen. Dat is voor ons dus geen karaktermoord, want het gebeurde per ongeluk. Maar als Angela Merkel publiekelijk wordt bekritiseerd omwille van haar kledingstijl, is dat waarschijnlijk niet omdat die persoon zoveel interesse in mode heeft, en al zeker niet als dit toevallig iemand van een concurrerende partij is en als er verkiezingen op til zijn. Daar zit vermoedelijk een strategie achter. Je kan niet in iemands hoofd kruipen, maar uit de context blijkt vaak een intentie om iemand anders schade toe te brengen.

Napoleon staat bekend als iemand met een kleine gestalte, hoewel hij een normale lengte had. Elagabalus kreeg de reputatie van verwijfd te zijn. Hoe zijn mannelijkheid en karaktermoord gerelateerd?

De Britse cartoonist James Gillray beeldde Napoleon in 1805 af als een soort speelgoedsoldaatje: een klein mannetje met een hele grote hoed, sabel in de hand. Hij ziet eruit als een vechtlustig dwergje en hij is vooral belachelijk. Dat heeft waarschijnlijk bijgedragen aan het beeld van Napoleon als een klein driftig mannetje dat we vandaag nog hebben, terwijl hij een gemiddelde lengte had voor die tijd. Deze cartoons zijn een voorbeeld van een succesvolle karaktermoord door middel van 'ridiculiseren'.

Mannelijkheid hangt vaak samen met militaire deugden, dapperheid of dominantie. In veel culturen zie je dat terugkeren, ook bij de Romeinen. Als een Romeinse keizer of senator niet aan dat beeld voldoet – of waar dat geïnspireerd wordt – is het makkelijk om hem belachelijk te maken. Over Elagabalus bijvoorbeeld werd gezegd dat hij zijn oma moest meenemen als hij naar het legerkamp ging, anders dwong hij geen respect af. Waarschijnlijk is het pure fictie, maar iets dodelijks kan je niet zeggen.

Natuurlijk is het cultuurafhankelijk. Mannelijkheid wordt anders geconstrueerd in verschillende culturen en doorheen de tijd. Soms zit er een sterk krijgersethos in, zoals bij de Romeinen. Zulke noties van mannelijkheid spelen minder in de moderne Nederlandse politiek. In Amerika zie je dat veel meer. Bij presidentskandidaten is het van belang wat de kandidaat heeft gedaan voor het leger, of hij heeft gediend, of zich juist onttrokken heeft aan de legerdienst. Als je heel sterk veralgemeent, kan je zeggen dat het vaak gaat om waarden als dominantie, dapperheid, krijgsvaardigheid, ongenaakbaarheid, je niet laten kisten door iets of iemand, niet te veel emoties tonen en zeker geen emoties die met zwakte geassocieerd worden zoals huilen.

Links: Hexit, een tweet van Geert Wilders toen Sigrid Kaag uit de politiek stapte na aanhoudende treitercampagnes. Bron: X (voorheen Twitter), 16 september 2021.

Rechts: Keizerin Messalina (24-48), hier voorgesteld als de ideale Romeinse vrouw. Bron: Wikimedia commons, een foto van Marie-Lan Nguyen.

Welke andere linken zijn er tussen gender en karaktermoord?

Heel veel! Seksuele geaardheid bijvoorbeeld. Homoseksualiteit kan gezien worden als onmannelijk. Tegenwoordig is 'wokisme' ook een trendy term waarmee je iemand in een verdachte hoek kan zetten. En wat je vooral ziet, is dat vrouwen vaak het doelwit zijn en dat ze veel sterker op hun gender worden afgerekend dan mannen. Sigrid Kaag is door Geert Wilders lang uitgemaakt voor 'heks'. Bij alles wat ze deed of zei, twitterde Wilders 'heks'. Dat werd overgenomen door zijn volgelingen en er verschenen allerlei memes van Kaag als een kwaadaardige vrouw op een bezemsteel. Toen Kaag zich uiteindelijk terugtrok uit de politiek, twitterde Wilders 'hexit' met een plaatje van een heks die tegen een boom vloog.

Zulke memes zijn overgenomen uit de Amerikaanse politiek. Prominente vrouwelijke politici zoals Hillary Clinton of Condoleezza Rice werden afgebeeld met een groen gezicht en groene handen, een verwijzing naar de heks uit *The Wizard of Oz* (1939). De 'wicked witch' is een iconische figuur geworden in de Amerikaanse cultuur om *high profile* vrouwen te demoniseren. Je kunt daarin de latente misogynie zien.

Femke Halsema, de burgemeester van Amsterdam, is ook een interessant voorbeeld. Zij en Kaag hebben veel overeenkomsten: allebei worden ze gezien als links of centrumlinks. Ze zijn intelligent en hoogopgeleid en worden gezien als succesvolle carrièrevrouwen. Op de een of andere manier lijkt dat iets te triggeren bij een deel van het electoraat. Er wordt een onophoudelijke stroom aan aanvallen op hen uitgevoerd. Als Halsema ook maar één mogelijk verwijt te maken valt, dan is *De Telegraaf* er als de kippen bij om dat op de voorpagina te zetten. Bij iemand als Caroline van der Plas of Fleur Agema gebeurt dat minder. Halsema is weliswaar burgemeester van de hoofdstad, maar zo'n invloedrijke positie is dat nu ook weer niet. Ze lijkt symbool te staan voor alles waar men ter rechterzijde een hekel aan heeft.

Iemand als Frans Timmermans krijgt natuurlijk ook aanvallen te verduren, maar daarbij gaat het minder over gender. En juist dat zie je bij Kaag en Halsema heel erg: ze worden afgerekend op hun vrouw-zijn, ze krijgen opmerkingen over hun uiterlijk en aantrekkelijkheid. Dat heeft te maken met seksisme. Maar ook racisme kan meespelen. Denk aan politici die een hoofddoek dragen en daar verwijten over krijgen.

Gender speelt duidelijk mee in het doelwit en de strategie bij karaktermoorden. Bestaat er onderzoek naar de rol van gender bij plegers van karaktermoord?

Het probleem met dit soort plaatjes is dat ze anoniem op het internet circuleren en dat het volstrekt onduidelijk is wie ze bedacht heeft. Maar als je naar historische gevallen kijkt, dan zie je dat de meeste aanvallen komen van mannen omdat mannen het publieke discours beheersen. Vaak wordt karaktermoord gebruikt als een middel om vrouwen klein te houden.

Als een Romeinse keizerin te veel invloed kreeg – of als de perceptie leefde dat zij te invloedrijk was – dan werd ze afgeschilderd als een heks of prostituee. Dat zijn vaak de clichés die men uit de kast haalt. Een interessant voorbeeld is de Romeinse keizerin Messalina. Op de afbeelding wordt ze geïdealiseerd voorgesteld: ze is zedig bedekt en ze draagt haar kindje op de arm. Dit is het Romeinse ideaal van de vrouw: een zedige echtgenote en moeder. Maar Messalina zou zich daar niet aan gehouden hebben. Er deden allerlei verhalen de ronde over hoe losbandig ze was. 's Nachts, als de keizer sliep, zou ze door de stad zijn geslopen om naar een bordeel te gaan en met mannen te slapen. De karaktermoord bestaat dus in het omkeren van dit ideaalbeeld. Dit patroon zie je ook in latere culturen.

Welke rol speelt 'het publiek'? Zijn zij passieve omstaanders en pionnen in het spel, of kunnen zij ook een actieve rol gaan opnemen?

Het publiek heeft altijd een rol gespeeld in die zin dat het publiek bepaalt of een karaktermoordaanval succesvol is. Iemands reputatie is niets meer of minder dan de *standing* die iemand heeft in de ogen van anderen. Je kunt iemand hard aanvallen, maar het is uiteindelijk aan het publiek om te bepalen of ze een bepaalde aantijging geloven.

Sociale media geven het publiek wel een actievare rol. Vroeger moest je de krant lezen, naar de radio luisteren of televisie kijken. Met sociale media heeft iedereen een luidspreker. Het probleem is dat als iedereen een luidspreker heeft, het moeilijk is om er bovenuit te komen. Soms lukt het die ene wel, omdat die precies het juiste weet te twitteren wat dan aanslaat en viraal gaat.

Zijn er voorbeelden van mislukte pogingen tot karaktermoord?

Zeker! Tijdens de Canadese verkiezingscampagne in 1993 werd de kandidaat Jean Chrétien door de tegenpartij belachelijk gemaakt omwille van zijn spraakgebrek. Een misvorming aan zijn mond werd door de tegenpartij uitgebuit en vertoond in allerlei clips met beledigende voice-overs. Het publiek vond dit zo zwaar onder de gordel dat de campagne als een boemerang terugsliep. Men kreeg sympathie voor Chrétien en zijn tegenstanders verloren de verkiezingen.

Of een aanval succesvol is, hangt mede af van de politieke cultuur van een land: wat vindt men acceptabel, wat kan wel en niet. In Nederland gebeurt karaktermoord bijvoorbeeld relatief zelden, in tegenstelling tot de Amerikaanse politiek. Ook de reputatie van de persoon die een aanval lanceert, speelt mee. Iemand die zich profileert als een keurige politicus, zal het aangerekend worden als die een poging tot karaktermoord doet. Van iemand als Trump of Wilders wordt zo iets meer aanvaard, want het is de stijl waar ze om bekend staan.

Dragen historici ook bij tot het plegen van karaktermoord op historische figuren?

Dat kan op twee manieren. In vroegere tijden pasten historici vaak een geschiedverhaal aan om bij iemand in een goed blaadje te komen, of om een rekening te vereffenen. De Romeinse geschiedschrijving is daar een sterk voorbeeld van, die is heel moreel gekleurd: ze schildert figuren af in zwart en wit. Vandaar dat we nu nog de beelden hebben van 'goede' en 'slechte' keizers. Iedereen heeft een beeld van Nero en Caligula als de 'slechte' keizers, terwijl Trajanus en Marcus Aurelius als 'goede' keizers worden gezien. De meeste hedendaagse academische historici proberen – ik zeg het voorzichtig – om een zo objectief mogelijk beeld te schetsen. Soms rehabiliteren ze ook figuren door opnieuw naar de bronnen te kijken.

Toch kunnen ook moderne historici onbewust een reeds gevestigd beeld verderzetten. Er zijn bijvoorbeeld veel boeken over Elagabalus die de stereotypen overnemen die men in de oudheid al gebruikte, zonder zich daarbij kritisch af te vragen of die beelden wel kloppen.

Je bent medeoprichter van het onderzoekscentrum CARP (*Character Assassination and Reputation Politics*)

aan de George Mason Universiteit in Virginia. Hoe is dit centrum tot stand gekomen?

Toen ik me voor karaktermoord begon te interesseren, dacht ik heel naïef: daar zal vast veel literatuur over zijn. Tot mijn verrassing merkte ik dat er wel veel onderzoek bestaat naar propaganda en het opbouwen van een reputatie, maar dat er weinig systematisch onderzoek bestaat over het afbreken van een reputatie. Een van de weinigen die zich hiermee bezig-hield, is Eric Shiraev, een Amerikaanse politiek psycholoog. Hij onderzoekt hoe psychologische processen een rol spelen in politiek, bijvoorbeeld in de beïnvloeding van kiezers. Ik heb hem gemaïld en gevraagd of hij het leuk zou vinden om samen te werken. Dat wilde hij heel graag, en dat is de kern van het netwerk geworden. Na een colloquium in Heidelberg – waar ik ook Edwina Hagen heb leren kennen – hebben we het netwerk stelselmatig uitgebreid. Inmiddels houden we elke twee jaar een groot internationaal congres.

We hebben leden uit allerlei disciplines: geschiedwetenschap, politieke psychologie, communicatiewetenschappen en retorica. Interdisciplinariteit is nadrukkelijk onze bedoeling, om verschillende onderzoekers die zich bezig houden met aan karaktermoord verwante thema's met elkaar in contact te brengen.

We hanteren ook een intercultureel perspectief. Er is veel onderzoek naar negatieve campagnes in de Amerikaanse verkiezingen, maar dat is toegesneden op die Amerikaanse context. Als historici zijn wij natuurlijk geïnteresseerd in andere tijden, maar we hebben ook onderzoekers uit andere regio's zoals India, Oost-Europa of Rusland. Het doel is om al die mensen bij elkaar te brengen en idealiter te laten samenwerken.

Wat kunnen historici leren van andere disciplines?

Een heleboel! Wat we vooral kunnen leren, is het toepassen van concepten en methodes die ontwikkeld zijn in andere vakgebieden. Soms zijn die deels werkbaar voor andere tijden. Je moet daar altijd voorzichtig mee zijn: je kan niet klakkeloos iets toepassen op het verleden. Daarom is het goed dat historici zich hiermee bezighouden.

Ik heb samen met Eric Shiraev een artikel gepubliceerd over de toespraken van Cicero en hoe hij zijn tegenstanders zwartmaakte. Uit hedendaags onderzoek naar angstgevoelens onder kiezers blijkt dat als mensen het gevoel hebben in een rustige periode te leven, ze niet geneigd zijn om erg op de verkiezingscampagne te letten. Als je mensen weet aan te praten dat er een acute crisis dreigt en dat deze verkiezingen de laatste kans vormen om het tij te keren, dan worden mensen bereid om hun stemgedrag aan te passen. Je ziet dat Cicero dit soort tactieken toepast: hij roept een crisissfeer op terwijl hij tegelijkertijd de argumenten van zijn tegenstander depolitiseert. Hier zie je hoe je soms moderne theorieën kan toepassen op andere contexten en hoe deze je inzicht kunnen vergroten.

Welke meerwaarde(n) leveren historici binnen een interdisciplinair onderzoeksteam?

Om te beginnen dient zich een enorme waaier aan casussen uit het verleden aan. Daaruit blijkt bijvoorbeeld dat je ook een politieke cultuur van karaktermoord kan hebben vóór de

opkomst van massamedia, laat staan sociale media, of zonder wat Habermas de publieke sfeer noemde; publiek debat via kranten en andere media over politieke en maatschappelijke kwesties. Dat gebeurde dan via toespraken waar mensen fysiek bij aanwezig waren, of die achteraf gepubliceerd werden.

Binnen karaktermoord onderscheiden we de 'centrale' en de 'perifere' kenmerken van karaktermoord. Perifere kenmerken zijn cultuur- of contextafhankelijk. Maar je hebt ook centrale kenmerken die je in veel historische culturen telkens weer terug ziet komen, zoals misogynie. Vrouwen die te veel invloed krijgen, worden weggezet als heksen of prostituees. Natuurlijk zijn er nuanceverschillen, maar er is genoeg continuïteit om het opmerkelijk te maken.

We zijn vaak geneigd te denken dat onze eigen tijd volstrekt uniek is en dat de politieke toon nog nooit zo heftig is geweest als nu. Als je tweehonderd jaar teruggaat en ziet wat men toen bijvoorbeeld zei over de Amerikaanse 'Founding fathers' in de verkiezingstijd, of sterker nog, wat zij over elkaar zeiden in de verkiezingsstrijd, dan doet dat niet onder voor de uitspraken van Trump. Geschiedenis zet de dingen in perspectief. Het laat zien dat fenomenen vaak minder uniek zijn dan je denkt en dat er terugkerende patronen zijn – uiteraard met nuances en in andere verschijningsvormen.

In het vak 'Classics beyond antiquity' kijk je met de studenten naar de perceptie van de oudheid doorheen de tijd. Kan je hier iets meer over vertellen?

Ik geef dat vak samen met Berenice Verhelst. Zij is classica en ik ben historicus, dus het is al een interdisciplinair vak. De rode draad van het vak is de receptie van de oudheid doorheen verschillende tijdvakken: hoe leeft die oude cultuur op allerlei manieren door? Er ligt een sterke focus op kunst en literatuur, maar we hebben het ook over politiek. Wat we dan vooral proberen te laten zien, is hoe iedere tijd zijn eigen versie van het verleden schept en er die dingen uithaalt die het interessant vindt.

Dat kan je aanschouwelijk maken door bijvoorbeeld te kijken naar de Bataven. Zo'n vijftig jaar geleden kreeg iedereen in Nederland op school te horen dat wij Nederlanders afstammen van de Bataven. Er werd dan verteld dat de Bataven onze voorouders zijn, dat ze dapper waren, tegen de Romeinen vochten en vrijheidslievend waren. Het idee is: de Bataven, daar begint de geschiedenis van Nederland. Dat is een constructie! Die Bataven woonden toevallig op grondgebied van wat nu Nederland is, maar vanwege de volksverhuizingen is er weinig directe continuïteit, laat staan dat er culturele continuïteit zou zijn. Dat idee van Bataafse voorouders kwam op in de 'Gouden Eeuw'. Tijdens de opstand tegen Spanje greep men terug op die Bataven, want net als inwoners van de Lage Landen tegen de Spanjaarden opstonden – zo was het idee – hadden de Bataven zich toen tegen Rome verzet. Ook een vooraanstaand wetenschapper als Hugo de Groot schreef dat de Bataven een republiek hadden en een tweestandenvergadering zoals Holland in de zeventiende eeuw – allemaal volstreekte flauwekul! Men projecteerde fantasieën op het verleden en ging de bronnen heel selectief lezen. In de middeleeuwen maakte niemand

zich druk over de Bataven. Je ziet hoe zo'n beeld dus op een bepaald moment verschijnt en hoe het verleden telkens een andere lading krijgt.

Vandaag de dag gaat het vaak over desinformatie of 'alternative facts'. Hoe behoud je in 'Classics beyond antiquity' de balans tussen de erkenning dat elke tijd zijn eigen interpretatie van het verleden heeft enerzijds, en de wetenschappelijke waarde van kennis anderzijds?

Bij een receptiestudie doet de historische waarheid over het object van de receptie er minder toe. Het gaat vooral om wat ermee gebeurt. Als je merkt dat de Bataven plots op een voetstuk worden geplaatst, dan leert dat je misschien niets over de Bataven, maar wél iets over Nederland in de zeventiende eeuw. Het bestuderen van receptie op zichzelf is waardevol. Dat zegt veel over een cultuur.

Tegelijk is het ook belangrijk om ons rekenschap te geven van wat we wél weten over die tijd zodat je dat latere beeld kunt nuanceren. Er worden op maatschappelijk en politiek vlak allerlei verhalen verteld – bijvoorbeeld het verhaal dat Nederland van oudsher een witte joods-christelijke natie zou zijn en dat we dat vooral moeten blijven omdat we al ons succes daaraan te danken hebben. Dat gaat volledig voorbij aan het feit dat Nederland juist in de zeventiende eeuw een immigratieland was. Er worden allerlei politieke en ideologische verhalen geconstrueerd waarbij men het verleden gebruikt dan wel misbruikt en voor het eigen karretje spant. Het is belangrijk dat je dan historici hebt die zeggen: ja maar eigenlijk *was* dat helemaal niet zo!

Ik geef ook een vak over de ondergang van het Romeinse Rijk. Ook dat is zo'n clichébeeld in de politiek, waarbij vooral rechts-populistische politici voortdurend de ondergang van het Westen voorspellen en naar het Romeinse Rijk verwijzen, naar het idee dat de ondergang veroorzaakt werd omdat de Romeinen te veel immigranten binnenlieten. Dat soort narratieven krijg je dan. Dan is het belangrijk om als historicus na te gaan of dat verhaal wel klopt.

Het vaststellen van feiten is vaak problematisch – zeker als je het over de oudheid hebt – maar je kunt sommige dingen wel uitsluiten, of je kan aangeven wat meer of minder plausibel is, wat er wel of niet strookt met de bronnen. Dat vind ik belangrijk, zeker omdat we in een tijd leven waarin iedereen zijn eigen waarheid maakt en waarin al die waarheden evenveel waard zouden zijn. Dat is natuurlijk heel gevaarlijk. En dat is iets anders dan te zeggen dat je het allemaal maar aan de experts moet overlaten. Het idee dat alleen wetenschappers de wijsheid in pacht hebben en dat andere mensen hun mond moeten houden, dat is niet meer van deze tijd. Maar als mensen iets beargumenteren, is het goed dat ze hun feiten op een rijtje hebben en niet zomaar wat roepen. Ik denk dat hier bij uitstek een taak voor historici ligt.